

Стратонов В. М.,*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
професор кафедри національного, міжнародного права
та правоохоронної діяльності
Херсонського державного університету*

ЗАХИСТ МОРАЛЬНИХ ТА ПРАВОВИХ ЦІННОСТЕЙ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ НАРУГИ НАД ПОХОВАННЯМИ ТА ТІЛАМИ ПОМЕРЛИХ

Анотація. У статті здійснено комплексний кримінально-правовий аналіз складу кримінального правопорушення, передбаченого статтею 297 Кримінального кодексу України, яка стосується наруги над місцями поховання, могилами, тілами (останками, прахом) померлих, а також незаконного заволодіння предметами, що перебувають у цих місцях. Увагу приділено об'єктивній та суб'єктивній стороні зазначеного правопорушення, а також проаналізовано його кваліфіковані склади, передбачені частинами другою, третьою та четвертою ст. 297 КК України. Досліджується термін «наруга» та його кримінально-правове значення, розглядаючи широкий спектр дій, що підпадають під це поняття. Встановлено, що кримінальна відповідальність за наругу охоплює дії, спрямовані на образу пам'яті померлих, пошкодження місць поховання, осквернення тіл померлих або використання їх останків з протиправною метою, включаючи акти некрофілії. У статті розглядається різноманітна судова практика, яка ілюструє специфіку виявлення та кваліфікації таких правопорушень. Наприклад, наведено випадки пошкодження могильних споруд, крадіжки предметів із місць поховання із корисливих мотивів, а також акти розчленування тіл для ритуальних або інших цілей. Особливу увагу приділено проблемі термінологічної невизначеності у кримінальному законодавстві, зокрема терміну «незаконне заволодіння». Аналізуються сучасні наукові підходи до тлумачення цього поняття, його етимологію та правове значення. Наголошується, що термін «заволодіння» в контексті ст. 297 КК України має специфічний зміст, який відрізняється від звичайних посягань на власність, оскільки спрямований на об'єкти, що мають символічне та соціальне значення. Крім того, підкреслено важливість розмежування актів осквернення та звичайного пошкодження чи знищення майна. Зазначається, що дії, які кваліфікуються за ст. 297 КК України, завжди мають демонстративний характер, спрямований на образу релігійних, соціальних або морально-етичних цінностей суспільства. У дослідженні розкрито психологічні аспекти злочинної поведінки, зокрема мотиви та цілі злочинців, які вчиняють наругу над могилами та тілами померлих. Наводяться конкретні пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства. Зокрема, запропоновано чітко визначити поняття «наруга» та «заволодіння майном, що перебуває у місцях поховання», а також розробити детальні рекомендації щодо їх кваліфікації.

Ключові слова: наруга, місця поховання, тіла померлих, кримінальне правопорушення, незаконне заволодіння, некрофілія, кримінальна відповідальність, судова практика.

Постановка проблеми. Об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 297 Кримінального кодексу України, є досить різноманітною, оскільки охоплює два окремі види злочинів. Перший полягає у вчиненні злочинних дій щодо могил, інших місць поховання, тіл (останків, праху) померлих. Другий охоплює злочинні дії, спрямовані на поховання героїв України різних часів. Крім того, частина перша цієї статті передбачає два різновиди злочинної поведінки: «наруга над могилою, іншим місцем поховання, над тілом (останками, прахом) померлого або урною з прахом померлого, незаконне заволодіння тілом (останками, прахом) померлого, урною з прахом померлого, предметами, що знаходяться на (в) могилі, іншому місці поховання, на тілі (останках, прахові) померлого».

У свою чергу, частина друга статті також містить два види злочинної поведінки: «осквернення або руйнування братської могили, могили Невідомого солдата, пам'ятника, спорудженого на честь тих, хто боровся проти...».

Частини третя та четверта статті 297 передбачають кваліфіковані склади злочинних дій, описаних у попередніх частинах.

Таким чином, основною рисою об'єктивної сторони правопорушення, передбаченого ст. 297 КК України, є суспільно небезпечне діяння. Воно може проявлятися у нарузі над могилами, іншими місцями поховання, тілами (останками, прахом) померлих або урнами з прахом, а також у незаконному заволодінні цими об'єктами чи предметами, розташованими на (в) могилах або інших місцях поховання (ч. 1 ст. 297 КК України). Також це може бути осквернення чи руйнування братських могил, могил Невідомого солдата, пам'ятників, споруджених на честь борців проти... (ч. 2 ст. 297 КК України).

Як елемент об'єктивної сторони, такі діяння повинні відповідати низці ознак, що надають їм кримінально-правового значення. Це означає, що злочинні дії мають бути «конкретними, усвідомленими, вольовими актами поведінки людини, а також суспільно небезпечними та протиправними» [1, с. 368].

Стан дослідження. Системного кримінально-правового аналізу наруги над могилою, іншим місцем поховання або тілом померлого в Україні вже тривалий час не проводили як окремого предмета спеціального дослідження. Окремі аспекти цієї проблематики розглядалися лише в роботах вітчизняних фахівців, таких як О. М. Бандурка, В. В. Голіна, І. М. Даньшин, С. Ф. Денисов, В. Т. Дзюба, А. Ф. Зелінський, О. М. Костенко, А. В. Ландіна, В. А. Ломако, П. П. Михайленко, П. П. Сердюк, М. І. Хавронюк та інші. Комплексні дослідження,

присвячені кримінальній відповідальності за такі діяння, наразі відсутні, що підкреслює необхідність детального вивчення цієї проблеми.

Метою нашої статті є аналіз об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 297 КК України, зокрема, діяння, визначеного у частині першій цієї статті. Воно включає наругу «над могилою, іншим місцем поховання, над тілом (останками, прахом) померлого або урною з прахом померлого, а також незаконне заволодіння тілом (останками, прахом) померлого, урною з прахом померлого, предметами, що знаходяться на (в) могилі, іншому місці поховання, на тілі (останках, прахові) померлого».

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про поховання та похоронну справу» [2] надає досить детальне визначення наруги над відповідними об'єктами. Згідно зі ст. 2 цього закону, наруга над могилою чи іншим місцем поховання включає: самовільне нанесення написів, символів або малюнків на кладовищенські споруди, що використовуються для проведення похоронних та поминальних церемоній, а також на намогильні споруди, урни з прахом, склепи, могили чи інші місця поховання; незаконне пошкодження, руйнування, розкопування або інше знищення споруд на кладовищах, включаючи намогильні споруди, урни з прахом, склепи, могили чи інші місця поховання; використання кладовищенських чи намогильних споруд, склепів, урн з прахом, могил чи інших місць поховання для цілей, не передбачених чинним законодавством, або їх самовільне використання у спосіб, що демонструє неповагу до родинної чи суспільної пам'яті померлих, зневажливе ставлення до місць поховання, чи порушує суспільні, релігійні принципи та традиції у цій сфері [2]. Прикладом такої поведінки є випадок із судової практики. Так, 17 листопада 2018 року громадянин Д., перебуваючи на Центральному кладовищі м. Суми, умисно зайшов на місце поховання П., Р., О. Там, порушуючи громадський порядок і нехтуючи моральними принципами шанобливого ставлення до померлих, а також честі й гідності померлих, він розбив одну секцію металевої огорожі могили. У судовому засіданні Д. повністю визнав свою вину. Він пояснив, що вказаного дня і часу йшов з роботи через Центральне кладовище м. Суми, побачив могилу і, діючи зумисно, пошкодив секцію металевої огорожі. Після цього його затримала патрульна поліція [3].

Термін «наруга», що використовується для визначення злочинних дій, охоплює широкий спектр поведінки, спрямованої на певні матеріальні об'єкти. Проте кримінальна відповідальність настає лише за дії, які мають ознаки наруги над чітко визначеним колом специфічних об'єктів: могилами, іншими місцями поховання або тілами померлих (ст. 297 КК України).

Законодавець у Кримінальному кодексі України не надає офіційного визначення терміну «наруга», обмежуючись переліком об'єктів та способів вчинення таких злочинів. Водночас ст. 2 Закону України «Про поховання та похоронну справу» також не розкриває змісту цього поняття, хоча і містить опис можливих способів вчинення наруги.

Науковці намагаються заповнити цю прогалину, пропонуючи різні підходи до тлумачення терміну «наруга». Зокрема, його визначають як «образливе ставлення, грубе знущання, демонстрацію зневаги до місця поховання чи праху померлого» [4], або як «будь-які дії, що ображають пам'ять померлих» [5].

Окремо слід звернути увагу на наругу над тілом померлого. У ст. 2 Закону України «Про поховання та похоронну справу» цей вид наруги визначено як «вчинення непристойних умисних дій щодо тіла (останків, праху) померлого». Це включає: навмисні непристойні дії над тілом (останками, прахом); самовільне зняття одягу з померлого; переміщення тіла в інше місце; розчленування чи знищення тіла (останків, праху); вчинення акту некрофілії; використання частин тіла для ритуалів або інших цілей, що не передбачені чинним законодавством.

Окрім цього, до наруги відносять будь-які дії, спрямовані на зневажання родинної чи суспільної пам'яті про померлого, демонстрацію негативного ставлення до нього, образу рідних і близьких померлого, а також порушення суспільних чи релігійних принципів і традицій у цій сфері [2].

Варто наголосити, що такі дії, як патологоанатомічний розтин, судово-медична експертиза, вилучення органів чи тканин для трансплантації, екструзія тощо, не підпадають під кримінальну відповідальність за ст. 297 КК України, за умови, що до тіла померлого ставляться з повагою.

Злочинці ж, здійснюючи розчленування трупа, використовують гострі ріжучі інструменти, такі як ножі, сокири чи пилки, щоб робити розрізи шкіри, розрубувати кістки, відокремлювати кінцівки, голову чи інші частини тіла від тулуба, а також розділяти саме тулуб. У процесі таких дій вони можуть застосовувати фізичну силу для нанесення ударів по частинах тіла. Мотиви таких дій можуть бути різними: від раптового бажання, викликаного психоемоційним станом чи психічними розладами, до умислу використати частини тіла для певних цілей, зокрема тих, що зазначені у ст. 2 Закону України «Про поховання та похоронну справу» [2].

Дії, спрямовані на спотворення тіла померлого, часто є наслідком психічних розладів або різкої зміни психоемоційного стану. Наприклад, це може статися у випадках, коли насильницькі дії іншої особи провокують вбивство з особливою жорстокістю та подальше знущання над тілом. У таких ситуаціях винний, використовуючи відповідні інструменти, завдає ушкоджень тілу жертви. Після завершення процесу спотворення злочинець може вирішити знищити тіло або не вживати жодних заходів для приховування свого злочину.

Щодо актів некрофілії, то під час вчинення сексуальних дій з тілом померлого злочинець може керуватися садистськими нахилами, психічними розладами або раптово виниклим бажанням, спричиненим впливом алкоголю чи наркотиків. У таких випадках метою злочинця є отримання особистого сексуального задоволення. Для цього він створює умови, за яких тіло жертви опиняється поруч із ним, наприклад, попередньо вчиняючи вбивство. Після цього злочинець вступає у статевий контакт із тілом у формах, які визнаються сексуальними діями. Після завершення таких дій він може вирішити знищити тіло або залишити його без спроб приховати кримінальне правопорушення.

У деяких крематоріях після церемонії прощання з покійним перед кремацією може відбуватися відкриття труни. У таких випадках іноді вилучають одяг, цінні речі померлого або навіть саму труну. Такі дії, хоча й не стосуються безпосередньо тіла померлого, можуть розглядатися як наруга, оскільки вони порушують встановлені норми та правила поховання.

У судовій практиці іноді висловлюється думка, що наруга можлива лише щодо тіл померлих, які ще не були поховані.

Однак це твердження є помилковим. Хоча більшість випадків наруги над тілами відбувається незабаром після смерті, кримінальне законодавство не встановлює жодних часових чи просторових обмежень для вчинення таких дій. Таким чином, наруга над тілом можлива навіть через багато років після поховання, доки тіло фізично існує.

Отже, поняття наруги над могилою, іншим місцем поховання чи тілом померлого охоплює різноманітні дії, які порушують традиції, звичаї та порядок поховання, демонструють неповагу до родинної чи суспільної пам'яті про померлого, виражають негативне ставлення до нього або мають на меті завдати образи рідним і близьким. Наруга над могилою чи іншим місцем поховання як активна дія може включати: самовільне нанесення написів, малюнків чи інших зображень; пошкодження, розкопування, руйнування чи знищення кладовищеских споруд; використання таких споруд із цілями, не передбаченими законодавством; інші подібні дії.

Наруга над тілом (останками, прахом) померлого як активна дія може включати: вчинення непристойних умисних дій; знімання одягу; переміщення, розчленування чи знищення тіла; акт некрофільї; використання частин тіла для ритуальних чи інших незаконних цілей; інші подібні дії.

Тлумачення дії, передбаченої ч. 1 ст. 297 КК України, а саме «незаконне заволодіння речами, що знаходяться на (в) могилі, в іншому місці поховання, на тілі, останках чи прахові померлого», викликає суперечки. Деякі науковці вважають, що такі дії не зачіпають відносини власності. Інші ж стверджують, що подібні посягання можливі лише за умови, що майно має власника, і в таких випадках їх слід кваліфікувати за сукупністю зі статтями Розділу VI Особливої частини КК України [7, с. 13; 8, с. 220]. Ще одна група науковців переконана, що заволодіння такими речами завжди порушує право власності, і тому пропонують виключити відповідні положення зі ст. 297 КК України [9, с. 202; 10, с. 176].

Критика щодо неоднозначного використання терміну «заволодіння майном» є цілком обґрунтованою [11]. Відсутність чіткого визначення цього поняття в законодавстві створює правову невизначеність щодо його обсягу. У Кримінальному кодексі України, крім терміну «заволодіння», використовуються й інші схожі терміни, такі як викрадення, привласнення, захоплення, розграбування, пограбування. Це породжує питання: чи всі ці форми посягань охоплюються поняттям «заволодіння», чи їх слід розглядати окремо. Від відповіді на це питання залежить розуміння терміну «заволодіння» у тих випадках, коли він використовується самостійно, як, наприклад, у ч. 1 ст. 297 КК України. Для чіткого визначення змісту терміну «заволодіння» варто звернутися до його етимології. Термін «заволодіння» тісно пов'язаний із поняттям «володіння», яке має конкретне правове значення. Згідно зі ст. 397 Цивільного кодексу України, «володільцем чужого майна є той, хто фактично тримає його у себе» [12].

У спеціальній літературі існують різні підходи до тлумачення цього терміну. Наприклад, у термінологічному словнику «Правове регулювання відносин власності» зазначено, що «володіння – це здатність особи мати майно під своїм безпосереднім фізичним чи юридичним контролем, фактичне утримання речі у сфері свого господарського чи іншого впливу» [13, с. 25]. В інших джерелах володіння визначається як «закріплення матеріальних благ за конкретними власниками, фактичне утримання речі у сфері їхнього господарського впливу» [14].

У судовій практиці цей термін розглядається як фактичне фізичне панування над майном, що може включати як законне володіння (з правовим титулом), так і незаконне володіння (без належного правового титулу) [15; 16, с. 241].

Наукові джерела пропонують досить широке трактування поняття «заволодіння чужим майном». Наприклад, Р. Л. Максимович зазначає, що у випадках, коли кримінальний закон не уточнює, які саме суспільно небезпечні дії охоплює термін «заволодіння», обмеження лише шахрайством або зловживанням службовим становищем є занадто вузьким підходом. Він підкреслює, що це поняття слід розуміти буквально і системно, хоча чітке визначення цього підходу залишається дещо невизначеним [17, с. 322]. Своєю чергою, С. С. Сироватка відзначає, що термін «заволодіння майном» має значно ширше значення, ніж просто «привласнення чужого ввіреного або підконтрольного майна». Він включає різноманітні методи незаконного отримання будь-якого чужого майна [18, с. 140].

Заволодіння слід розуміти як отримання фактичного володіння майном. Незаконне заволодіння, у свою чергу, означає, що особа бере майно під свій фізичний контроль без законних підстав. Такий контроль надає можливість використовувати майно для власних потреб чи потреб інших осіб, розпоряджатися ним на власний розсуд або просто утримувати його без здійснення активних дій. Важливим аспектом є саме можливість розпоряджатися майном, наприклад, передавати його іншим особам. Якщо така можливість відсутня (наприклад, використання обладнання підприємства для особистих потреб без його переміщення за межі підприємства, використання службового транспорту без фактичного вилучення його з майнового фонду юридичної особи, чи фізичне захоплення приміщення без зміни власника), це не вважається повним контролем і не підпадає під визначення заволодіння.

Крім того, майно повинно бути чужим, тобто належати іншій особі або перебувати у її незаконному володінні. Це дозволяє відокремити поняття незаконного заволодіння від незаконного створення предметів (наприклад, зброї чи наркотиків). Також заволодіння майном має відбуватися всупереч волі власника або володільця, або без врахування їхньої згоди. Це дає змогу відрізнити незаконне заволодіння від незаконного придбання майна.

Ще одним важливим аспектом є те, що дії повинні бути незаконними, тобто такими, що суперечать правовим нормам. Це особливо важливо, оскільки законодавство передбачає правомірні випадки вилучення або встановлення контролю над майном фізичних чи юридичних осіб (наприклад, конфіскація в межах закону). Окрім цього, незаконне заволодіння можливе лише при умисному характері дій. Іншими словами, дії злочинця мають бути свідомими й навмисними, що виключає випадкові чи ненавмисні ситуації.

На нашу думку, незаконне заволодіння чужим майном слід розуміти як умисні дії, що здійснюються всупереч волі власника чи фактичного володільця або без урахування їхньої волі. Такі дії полягають у встановленні повного фізичного контролю над майном, яке належить іншій фізичній чи юридичній особі або перебуває у незаконному володінні іншої особи. Ці дії дозволяють використовувати або розпоряджатися майном на власний розсуд. Заволодіння може включати фізичне переміщення майна або здійснюватися без такого переміщення. Незаконне заволодіння може бути мотивоване корисливими цілями, але

також може мати інші мотиви. Виходячи з цього, таємне або відкрите викрадення можна розглядати як форми незаконного заволодіння речами, що знаходяться на (в) могилі, іншому місці поховання, на тілі, останках чи прахові померлого.

Висновки. Якщо систематизувати різні наукові підходи, можна виділити основні риси, які визначають наругу як особливий вид незаконного впливу на об'єкти матеріального світу. Ці риси умовно поділяються на дві основні категорії. Об'єктивні характеристики – описують методи вчинення наруги, а також особливості об'єктів, зазначених у ст. 297 КК України, над якими здійснюються такі дії. Суб'єктивні характеристики – включають цілі та мотиви вчинення наруги, наприклад: демонстрація негативного ставлення до місця поховання або до померлого; прагнення завдати образи близьким покійного; вираження зневаги до суспільних і релігійних принципів та традицій у цій сфері. Саме наявність таких об'єктивних і суб'єктивних характеристик дозволяє класифікувати певні дії як наругу.

Щодо незаконного заволодіння чужим майном, це поняття охоплює умисні дії, спрямовані на встановлення повного фізичного контролю над майном іншої особи. Такі дії дозволяють використовувати або розпоряджатися майном на власний розсуд, включаючи його переміщення або утримання без переміщення (наприклад, протиправне вилучення чи привласнення).

У контексті ст. 297 КК України, незаконне заволодіння може включати: викрадення тіла (останків, праху) з метою вимагання викупу за їх повернення; демонтаж і продаж огорож, пам'ятників, плит, вінків, квітів, лампад, що знаходяться на місці поховання; привласнення коштовних речей, які є частиною поховання. аким чином, таємне або відкрите викрадення речей, що знаходяться на (в) могилі, іншому місці поховання, на тілі, останках чи прахові померлого, можна розглядати як форми незаконного заволодіння, якщо вони відповідають зазначеним об'єктивним і суб'єктивним характеристикам.

Література:

- Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Вид. 4-те, переробл. і допов. Харків : Право, 2010. 608 с.
- Про поховання та похоронну справу : Закон України від 10 липня 2003 р. № 1102-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-15> (дата звернення: 12.01.2024).
- Вирок по справі № 591/641/19 від 24 квітня 2019 року Зарічного районного суду м. Суми. Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81380684> (дата звернення: 12.08.2022).
- Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина: Курс лекцій. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2000. 771 с.
- Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. У 2-х ч. / Під заг. ред. М. О. Потебенька, В. Г. Гончаренка. Ч. 2. Особлива частина. Київ : Форум, 2001. 941 с.
- Безуглий Л. А. Об'єктивні ознаки злочину, передбаченого статтею 297 КК України. *Формування національної правової системи України в контексті євроінтеграційних процесів*. 2017. С. 42–44. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/3943/180_p043-045.pdf (дата звернення: 07.04.2024).
- Горб Н. О. Наруга над могилою : кримінально-правовий та кримінологічний аналіз : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2005. 20 с., с. 13;
- Кучанська Л. С. Реформування законодавства – важливий напрям апробації наукових досліджень. *Правова держава*. 2009. № 11. С. 218–221.
- Дорохіна Ю. А. Злочини проти власності : теоретико-правове дослідження : монографія. Київ, 2016. 744 с., с. 202.
- Кузнецов В. В. Кримінальна відповідальність за наругу над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого за законодавством країн колишнього СРСР. *Юридична наука*. 2011. № 3. С. 173–177.
- Максимович Р. Л. Норми про посягання на власність. *IV Львівський форум кримінальної юстиції* : Збірник матеріалів міжн. наук.-практ. конф. Львів, С. 116–120.
- Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 27.02.2024).
- Правове регулювання відносин власності : термінологічний словник / за заг. ред. О. В. Нестерцової-Собакар. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 170 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1388/1> (дата звернення: 19.03.2024).
- Терещенко С. І. Приватизація як механізм трансформації форм власності. *Національне господарство України : теорія та практика управління*. 2009. С. 277–284.
- Постанова касаційного господарського суду Верховного Суду у справі № 926/1288/18 від 05 червня 2019 року. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82426179> (дата звернення: 09.03.2024).
- Ходико Ю. Є. Щодо особливостей правового режиму об'єкта володіння. *Право і суспільство*. 2020. № 2. С. 237–244.
- Максимович Р. Л. Про поняття «заволодіння» в Кримінальному кодексі України. *Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2017. № 2. С. 317–324.
- Сироватка С. С. Кримінальна відповідальність за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинені у співучасті : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2020. 290 с.

Stratonov V. Protection of moral and legal values: criminal-legal analysis of desecration of graves and bodies of the deceased

Summary. The article provides a comprehensive criminal-legal analysis of the elements of the criminal offense stipulated in Article 297 of the Criminal Code of Ukraine, which concerns the desecration of burial sites, graves, bodies (remains, ashes) of the deceased, as well as the unlawful appropriation of items located in these places. Attention is given to the objective and subjective aspects of this offense, as well as an analysis of its qualified elements provided in parts two, three, and four of Article 297 of the Criminal Code of Ukraine. The term "desecration" and its criminal-legal significance are examined, considering a wide range of actions that fall under this concept. It is established that criminal liability for desecration encompasses actions aimed at insulting the memory of the deceased, damaging burial sites, defiling the bodies of the deceased, or using their remains for unlawful purposes, including acts of necrophilia. The article reviews diverse judicial practices illustrating the specifics of identifying and qualifying such offenses. For example, cases of damage to grave structures, theft of items from burial sites for profit, and acts of dismemberment of bodies for ritualistic or other purposes are presented. Particular attention is paid to the issue of terminological ambiguity in criminal legislation, specifically the term "unlawful appropriation." The article analyzes modern scientific approaches to interpreting this concept, its etymology, and legal significance. It is emphasized that the term "appropriation" in the context of Article 297 of the Criminal Code of Ukraine has a specific meaning that differs from ordinary offenses against property, as it targets objects with symbolic and social significance. Furthermore,

the importance of distinguishing acts of desecration from ordinary damage or destruction of property is highlighted. It is noted that actions qualified under Article 297 of the Criminal Code of Ukraine always have a demonstrative nature, aimed at insulting the religious, social, or moral-ethical values of society. The study reveals the psychological aspects of criminal behavior, particularly the motives and goals of offenders who commit desecration of graves and the bodies

of the deceased. Specific proposals for improving current legislation are provided. In particular, it is proposed to clearly define the concepts of "desecration" and "appropriation of property located in burial sites," as well as to develop detailed recommendations for their qualification.

Key words: desecration, burial sites, bodies of the deceased, criminal offense, unlawful appropriation, necrophilia, criminal liability, judicial practice.